

Ключові слова: безпека, витрати, дивіденди, заробітна плата, інвестиційно-інноваційний клімат, конкурентоспроможність, небезпеки, податки, потенціал, прибуток, рентабельність.

Ключевые слова: безопасность, расходы, дивиденды, заработная плата, инвестиционно-инновационный климат, конкурентоспособность, опасности, налоги, потенциал, прибыль, рентабельность.

Keywords: safety, costs, dividends, wages, investment and innovation climate, competitiveness, danger, taxes, potential income, profitability.

УДК 347.78

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ ЩОДО ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Єлісеєва О.К., д.е.н., професор, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

Пітірякова К.С., магістр, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

Єлісеєва О.К., Пітірякова К.С. Порівняльний аналіз людського розвитку щодо осіб обмеженими можливостями в Україні та країнах ЄС

У статті досліджується людський розвиток осіб, що мають категорію інвалідності. Був здійснений аналіз загальної чисельності людей з обмеженими можливостями, а також за статевою ознакою у розрізі країн ЄС та України. Висвітлені особливості соціального стану людей з обмеженими можливостями, дана кількісна характеристика осіб, що мають роботу та отримують державну допомогу. Був проведений порівняльний аналіз програм, розроблених державами, спрямованих на покращення рівня життя людей з інвалідністю. Основною метою таких програм є подолання соціальних бар'єрів, забезпечення комфорту під час переміщення у транспорті, підвищення рівня доступності до освіти та конкурентоспроможності на ринку праці. Дана стаття містить аналітичний огляд державних коштів, що виділяються на виконання цих програм, а також порівняльну характеристику коштів, що виділяються у якості допомоги особам з інвалідністю у країнах ЄС та Україні, зроблено прогноз обсягів фінансування для програм розвитку. У даній роботі також надана оцінка рівня інтеграції громадян з обмеженими можливостями у суспільство у сучасних умовах, наведені та порівняні програми вирішення проблем інвалідності у країнах ЄС та Україні.

Eliseeva O., Pitiryakova K. Comparative analysis of human development in relation to persons with disabilities in Ukraine and the EU.

This article analyzes the development of people with disabilities. It contains the quantity and quality characteristic of the total number of disabled people (by gender for the EU countries and Ukraine). There are shown the social specialties of people with disabilities lives, presented a quantitative characteristic of people who have a job, and who can receive government assistance. It is also developed a comparative analysis of the programs developed by the EU and Ukraine for improving the living standards of people with a disability category. The main goal of such programs is to overcome social barriers, providing comfort when moving in transport, improving access to education and competitiveness in the labor market.

This article provides an analytical overview of the public funds amount that are spent for the implementation of these programs. In addition to this, it is done a comparative analysis of these funds for the EU countries and Ukraine and a forecast of funds amount for development programs. In this article there are also evaluated the integration level of people with disabilities into society in the modern world. There are presented and compared programs of disability problems solution in the EU and Ukraine.

Елисеєва О.К., Птирякова К.С. Сравнительный анализ человеческого развития в отношении лиц с ограниченными возможностями в Украине и странах ЕС

Данная работа посвящена анализу развития людей, имеющих категорию инвалидности. Была дана характеристика общей численности людей с ограниченными возможностями, а также по половому признаку в разрезе стран ЕС и Украины. Были приведены особенности социального положения людей с ограниченными возможностями, представлена количественная характеристика людей, которые имеют работу, получают государственную помощь. Был проведен сравнительный анализ программ, разработанных странами ЕС или Украины, которые направлены на улучшение уровня жизни людей с категорией инвалидности. Основной целью таких программ является преодоление социальных барьеров, обеспечение комфорта при перемещении в транспорте, повышения уровня доступности образования и конкурентоспособности на рынке труда. Данная статья содержит аналитический обзор количества государственных средств, которые выделяются на выполнение этих программ, а также сравнительную характеристику средств, выделяемых в качестве помощи людям с инвалидностью в странах ЕС и Украиной, разработан прогноз объемов финансирования для программ развития. В данной работе также приведена оценка уровня интеграции граждан с ограниченными возможностями в общество в современном мире, приведены и сравнены программы решения проблем инвалидности в странах ЕС и Украиной.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних науковців та практиків слід виділити С. Богданова [1], О. Дікову-Фаворську, Е. Лібанову, О. Макарову, С. Мельника, М. Авраменка [2], які досліджували проблеми людського розвитку, робили вагомий внесок у статистичні дослідження, моделювання та прогнозування. Особливої уваги заслуговують також К. Міщенко, В. Скуратівського, В. Сушкевича, Н. Теплоу [3], Гончаров А. [4], які досліджували різні аспекти проблем розвитку інвалідів, розглядали аспекти державної допомоги людям з обмеженими можливостями. Проте, хоча дана проблематика є досить актуальною у наші часи, наразі не проаналізовані програми розвитку осіб з інвалідністю у порівнянні з країнами ЄС та структура коштів, що виділяється на їх фінансування.

Мета статті – порівняльний аналіз програм ЄС та України, спрямованих на розвиток та покращення життя осіб з обмеженими можливостями, аналітичний огляд видатків з держбюджету на їх виконання та прогнозні обсяги подальшого фінансування.

Виділення невирішених проблем. Аналіз останніх робіт, присвячених проблемам соціального захисту та інтеграції інвалідів у суспільство, дозволяє засвідчити, що дана тематика була і залишається актуальною. Але ступінь вирішення проблем, досліджених вітчизняними фахівцями, не є достатніми і потребує подальшого аналізу. Зміни у законодавстві, у програмах підтримки інвалідів та інтеграція їх у сучасний ринок праці, виділення бюджетних коштів на розвиток інвалідів – це ті питання, яким має бути приділено найбільше уваги.

Виклад основного матеріалу. Інвалідність є соціальним явищем, уникнути якого не може жодне суспільство. Тільки у 80-ті роки ООН було визнано, що кожен десятий житель планети – інвалід, що становить 10% населення Землі. У 2014 році цей показник зріс до 15%, що засвідчує масштабність та глобальний характер проблеми інвалідності (рис. 1).

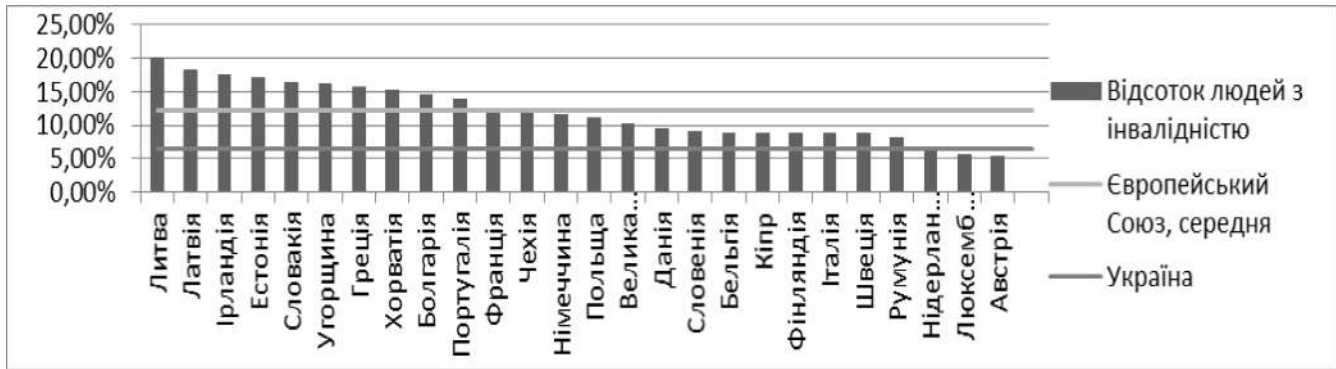

Рисунок 1 – Кількість людей з інвалідністю за статеву ознакою у розрізі країн ЄС та України

**Розроблено автором за матеріалами Державного комітету статистики України та даними Євростату [5, 6]*

Отже, рівень інвалідності в Україні майже у два рази менший, ніж середнє значення по країнах Європейського Союзу. Збільшення інвалідності населення пов'язано з ускладненням процесів виробництва, техногенними катастрофами, збільшенням транспортних потоків, розширенням військових конфліктів, погіршенням екологічного стану та іншими причинами.

Реалізація Україною стратегічного курсу щодо побудови соціально орієнтованої ринкової економіки та інтеграція її у світовий економічний простір потребують здійснення ряду першочергових заходів щодо посилення соціального захисту та забезпечення розвитку вразливих верств населення, в тому числі, осіб з обмеженими фізичними можливостями. Прогресивні країни, прямуючи до інтегрованого цивілізованого суспільства, керуються загальною стратегічною метою – забезпечення повноцінної участі людей з інвалідністю в суспільному житті та вирішення питань, пов'язаних з залученням громадян з інвалідністю до всестороннього активного життя. Простежимо чисельність працевлаштованих людей з обмеженими можливостями у країнах Європейського Союзу та Україні (рис. 2)

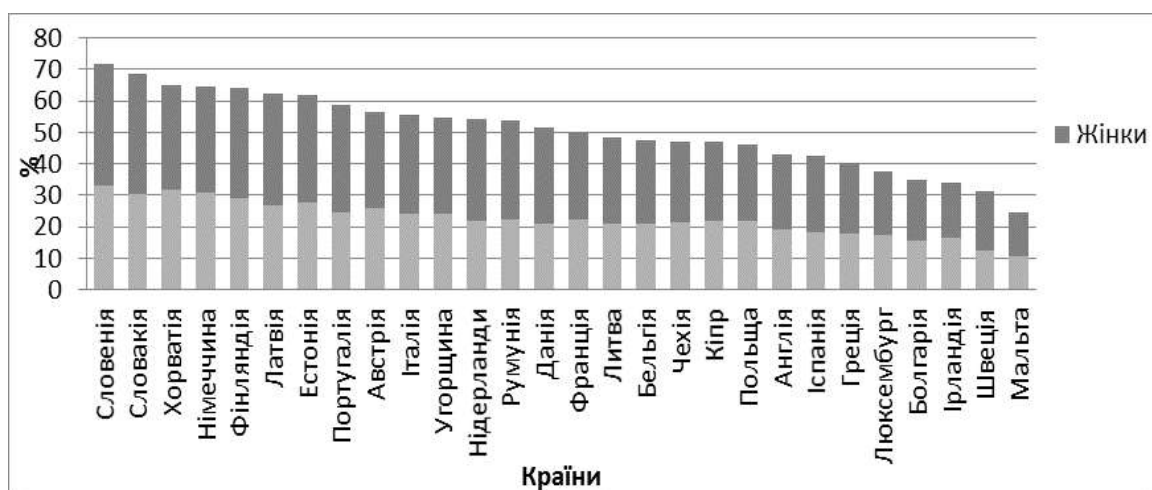

Рисунок 2 – Розподіл інвалідів за статеву ознакою у країнах Європейського Союзу, що мають роботу

**Розроблено автором за матеріалами Державного комітету статистики України та даними Євростату [5, 6]*

В Україні працюючих інвалідів нараховується близько 20%, при тому, що кількість інвалідів працездатного віку становить 1,5 млн осіб, серед яких працює майже 443 тис. Серед них 19.9% серед жінок та 21.2% серед чоловіків від загальної кількості людей з обмеженими можливостями, що значно менше, ніж середній показник по країнах Євросоюзу.

Таблиця 2 – Порівняння програм вирішення проблем інвалідності в Україні та ЄС за областями реалізації

Програма ЄС	Програма України
1. Інформація і комунікація, підвищення рівня поінформованості	
зробити товари та послуги доступними для людей з обмеженими можливостями; розвиток ринку допоміжних пристроїв	Забезпечити до 2015 року доступність для сприйняття особами з ураженням органів зору та слуху інформації, що міститься на офіційних веб-сайтах державних органів, - 100 відсотків таких веб-сайтів;
2. Освіта	
Сприяння інклюзивної освіти. Рівний доступ до якісної освіти. Європейська Комісія запустила кілька таких освітніх проєктів. Включають в себе Європейське агентство з розвитку в області особливих потреб в освіті і дослідницькі групи	Збільшити чисельність дітей-інвалідів, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх і ВНЗ, до 2015 року - до 107 тис. осіб, до 2018 року - до 122, до 2020 року - до 138 (щороку на 5 тис. осіб)
5. Зайнятість, професійна орієнтація і професійна підготовка	
збільшення частки осіб з обмеженими можливостями, що працюють на відкритому ринку праці. Зараз вони являють собою одну шосту частину всього населення працездатного віку ЄС, але їх рівень зайнятості порівняно низький	забезпечити зростання чисельності інвалідів, які провадять трудову діяльність, до 2015 року - до 706,2 тис. осіб, до 2018 року - до 750,3 тис., до 2020 року - до 794,6 тис. осіб (щороку на 14-15 тис. осіб).
6. Облаштування навколишнього середовища	
Резолюція про Універсальну концепцію, що повинна сприяти доступу інвалідів до споруд загального користування (не був ускладнений для тварин-поводирів, які супроводжують людей з обмеженими можливостями, приділяти увагу плануванню евакуаційних виходів для інвалідів)	Облаштувати об'єкти громадського та цивільного призначення, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу з урахуванням потреб інвалідів до 2015 року - до 15 відсотків, до 2018 року - до 35, до 2020 року - до 50 відсотків;
7. Транспорт	
Забезпечити доступність транспорту та паркувальних місць для осіб з інвалідністю; надання можливості тваринам-поводирям супроводжувати людину з обмеженими можливостями	Забезпечити на маршрутах загального користування наявність транспортних засобів, пристосованих для інвалідів, до 2015 року - до 15% таких транспортних засобів, до 2018 - до 35, до 2020 - до 50%
8. Охорона здоров'я та реабілітація	
забезпечення рівного доступу до послуг охорони здоров'я та пов'язаних з ними об'єктів.	Задовольнити у повній мірі потребу у технічних та ін. засобах реабілітації
9. соціальний захист, правовий захист, захист від насильства та жорстокого поводження	
сприяння забезпеченню гідних умов життя, боротьбі з бідністю та соціальною ізоляцією, боротьба з дискримінацією за ознакою інвалідності та забезпечення рівних можливостей	
9. дослідження і розробки	
Фінансування дослідницьких проєктів в області комунікаційних та інформаційних технологій, технічних пристроїв та матеріалів, які можуть допомогти незалежному існуванню людей з обмеженими можливостями	Забезпечити доступність для сприйняття особами з ураженнями органів слуху продукції телерадіоорганізацій до 2015 року - до 15 відсотків, до 2018 року - до 35, до 2020 року - до 50 відсотків;

В Україні, як і в більшості європейських країн, діє концепція квотування державою певного відсотка робочих місць на підприємствах. Відповідно до ст. 19 Закону України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”, всім підприємствам, установам

та організаціям з кількістю працюючих від 8 і більше осіб встановлено норматив зі створення 4% робочих місць для працевлаштування інвалідів. Для порівняння: в Італії та Іспанії – 2%, у Німеччині – 5%, у Франції – 6%. Таку квоту в Україні зобов'язані виконувати всі суб'єкти господарювання незалежно від форми власності, проте лише 55% підприємств дотримуються встановленого показника, їм вигідніше сплатити штраф, ніж забезпечити роботою інваліда [5]. При цьому лише незначна частина коштів від штрафних санкцій спрямовується на створення робочих місць для інвалідів. Отже, існує нагальна потреба в забезпеченні державного нагляду за дотриманням роботодавцями цієї квоти [5].

Для подолання соціальних, економічних бар'єрів, підвищенню конкурентоздатності на ринку праці інвалідів серед здорових людей державами розробляються спеціальні програми та визначаються напрямки покращення діяльності соціальної сфери. Такі програми були розроблені як Україною, так і Європейським Союзом. Їх порівняння наведено у табл.2.

Більшість країн Європейського Союзу схиляється до того, щоб надавати допомогу у вигляді нагляду за людиною, яка його потребує, а також заходам з реабілітації, аніж фінансовій допомозі. Проте, треба брати до уваги, що у більшості європейських країн страхування життя є обов'язковим, тому кошти на ліки можна отримати за медичним страхуванням. В Україні ж здійснюється фінансова допомога в залежності від ступеню інвалідності: I група - 100 %, II група - 90 %, III група - 50 % від пенсії за віком. Також надаються пільги для придбання ліків за рецептом від лікаря та проїзд у транспорті, на навчання у ВУЗах тощо. Згідно з Порядком забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян органами праці та соціального захисту населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 року № 187, інвалідам видають путівки в санаторії, проте в порядку черги [6].

ЄС підходить до вирішення проблем інвалідності, спираючись на позиції прав людини, що означає сприяння активному зануренню і повної участі інвалідів у житті суспільства. Європейський комітет розробив стратегію вирішення проблем інвалідності на 2010-2020 роки. Дана стратегія була прийнята у 2010 році, ґрунтується на UNCRPD і бере до уваги досвід Плану дій по інвалідності (2004-2010), а також наступні програми: DISCIT - Making persons with disabilities full citizens, SMART 2014-0061 - Monitoring methodologies for web-accessibility in the EU, European Research Agendas for Disability Equality (EuRADE), Capacity building of organisations of persons with disabilities in the Mediterranean (MUSAWA II).

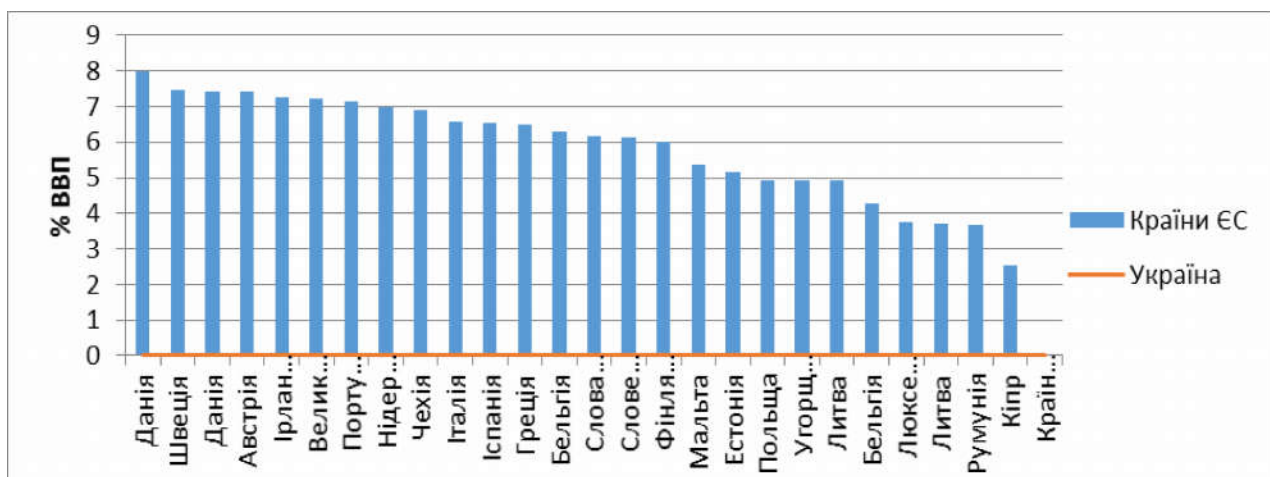

Рисунок 3 – %ВВП, що виділяється на фінансування допомоги за інвалідністю у країнах ЄС та Україні

*Розроблено автором за матеріалами Міністерства молоді та спорту України та даними Євростату [6, 7]

Отже, в Україні, як у країнах ЄС є досить чіткий план дій стосовно покращення життя інвалідів та інтеграції їх у суспільство, при цьому вони рухаються в одному напрямку згідно програм. Простежимо обсяги фінансування допомоги інвалідів з державного бюджету по країнах Європейського Союзу та в Україні (рис.3) Ці дані засвідчують, що фінансова підтримка інвалідів в Україні значно нижча за європейські стандарти, адже наша країна виділяє лише 0.02% від ВВП, коли країни Європейського Союзу витрачають в середньому близько 6%.

Розробимо прогноз обсягів фінансування на основі інтерполяції до 2020 року (період, на який затверджено програму розвитку інвалідів). Результати наведені на рис.4. У абсолютних показниках результати наступні: 2015 рік – 0,097% від ВВП, 2016 рік – 0,101, 2017 рік – 0,104, 2018 рік – 0,108, 2019 рік – 0,111, 2020 рік – 0,114.

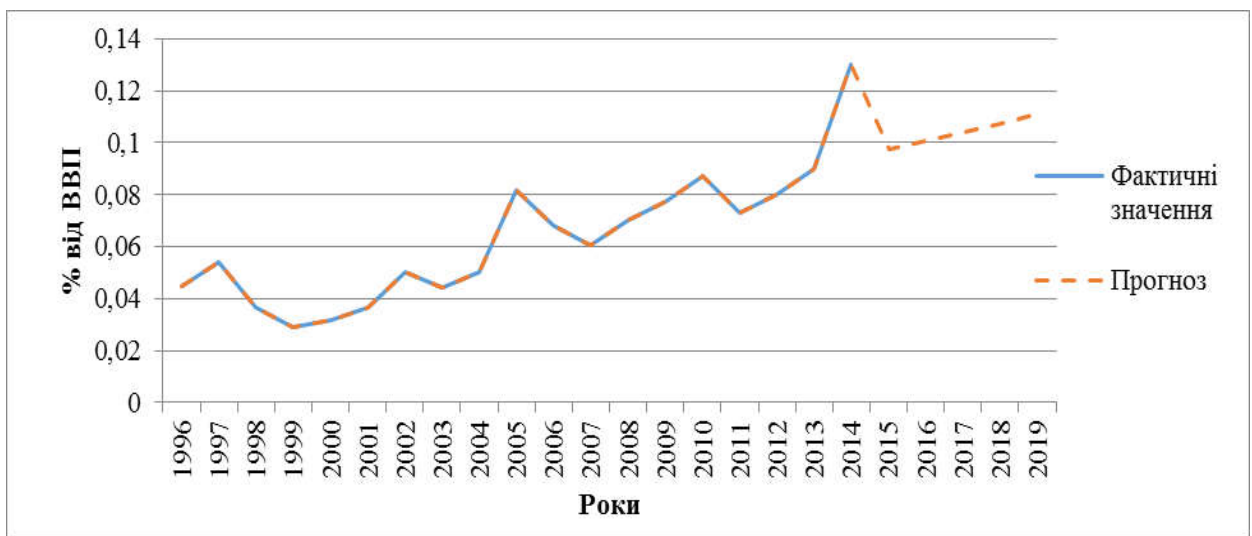

Рисунок 4 – Прогноз обсягів фінансування програм для розвитку осіб з обмеженими можливостями

Точність прогнозу 97,17%, отже, прогноз є достовірним і можна свідчити про позитивну тенденцію розвитку даного показника.

Висновки. У даній роботі був здійснений порівняльний аналіз умов життя для людей з обмеженими можливостями в Україні та Європі. У результаті було виявлено:

1. Осіб з інвалідністю в Україні значно менше за середній показник у країнах ЄС, проте і у Європі, і в Україні існують проблеми зайнятості та соціального захисту осіб з обмеженими можливостями.

2. Були порівняні програми підтримки осіб з обмеженими можливостями, що розробив, з одного боку, - Європейський Комітет, з другого - Україна. Згідно цих програм можна зробити висновок, що перелік областей реалізації має дуже схожий характер. Проте, план дій ЄС знаходиться на більш високому рівні: у той час як в Україні лише планується реалізувати транспортні засоби, пристосовані до інвалідів, країни ЄС піклуються про можливість супроводження інвалідів тварин-поводирями. Проте, політика стосовно соціального, правового захисту, захисту від насильства та жорстокого поводження є практично ідентичними.

3. Огляд та прогнозування обсягів виплат допомоги по інвалідності дозволив виявити негативний факт: в Україні лише 0.02% від ВВП виділяється на покращення умов життя інвалідів, у той час як середній показник по країнах ЄС – приблизно 6%.

Список використаних джерел:

1. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / С. Богданов, наук. ред. О. М. Палій. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 93 с.
2. Врегулювання проблемних питань працевлаштування та захисту прав інвалідів у сфері праці : практич. посіб. / уклад. О. В. Бабак, І. В. Гладка, Н. М. Малиновська, В. Й. Скаковська ; за заг. ред. В. М. Дьяченка, М. Л. Авраменка. – К. : “Ун-т Україна”, Всеукр. центр професійної реабілітації інвалідів, 2007. – 156 с.
3. Теплова Н. А. Світовий. Досвід методології та принципів державного управління у сфері адаптації інвалідів / Н. А. Теплова // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 18/19. – С. 203-209.
4. Гончаров А. В. Соціальний захист як правова категорія / А. В. Гончаров // Правова держава : історія, сучасність та перспективи формування в Україні : всеукр. наук.-практич. конф., 24 квітня 2009 р., Запоріжжя : у 2 ч. – Запоріжжя, 2009. – Ч. 1. – С. 51–53.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
6. Офіційний сайт Європейської статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>
7. Офіційний сайт Міністерства сім’ї, молоді та спорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua>
8. Про становище інвалідів в Україні. Національна доповідь / Мінпраці України, Держ. установа “Наук.-дослід. ін-т соц.-труд. відносин”. – К., 2008. – 200 с.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчими органами міських рад» від 22 лютого 2006 р. №187, м.Київ.

Ключові слова: інвалідність, соціальний захист інвалідів, допомога держави інвалідам, інваліди у суспільстві.

Ключевые слова: инвалидность, социальная защита инвалидов, помощь государства инвалидам, инвалиды в обществе.

Key words: disabled people, social protection for disabled people, benefits from the government for disabled people, people with disabilities in society.